

Sygn. akt I UK 174/16

POSTANOWIENIE

Dnia 23 lutego 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania B. B.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w S.
o prawo do emerytury,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 23 lutego 2017 r.,
skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 27 października 2015 r., sygn. akt III AUa 2127/14,

odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w (...) wyrokiem z dnia 27 października 2015 r., po rozpoznaniu apelacji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w S. od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 16 lipca 2014 r., zmieniającego decyzje organu rentowego z dnia 19 listopada 2013 r. oraz z dnia 9 stycznia 2014 r. i przyznającego wnioskodawcy B. B. prawo do emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach od dnia 1 listopada 2014 r., zmienił zaskarżony wyrok i oddalił odwołanie.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że zaliczonego przez Sąd Okręgowy do pracy w szczególnych warunkach okresu zatrudnienia wnioskodawcy w M. w B. od dnia 27 lutego 1988 r. do dnia 31 lipca 1992 r. w charakterze kolejno: kierownika budowy, specjalisty do spraw kosztorysowania, starszego kosztorysanta, mistrza utrzymania ruchu oraz starszego majstra utrzymania ruchu nie można zaliczyć do prac

wymienionych w rozporządzeniu Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm., dalej jako rozporządzenie z dnia 7 lutego 1983 r.). Okoliczność zatrudnienia na stanowisku specjalisty do spraw kosztorysowania, pomijając, że poddaje w oczywistą wątpliwość wiarygodność świadków: H. K. i Z. Z. , co do rzeczywistego charakteru pracy wnioskodawcy w tym okresie, jednoznacznie przemawiała przeciwko możliwości uznania, że wnioskodawca stale i w pełnym wymiarze wykonywał prace opisane w dziale XIV poz. 24 wykazu A, stanowiącego załącznik do tego rozporządzenia, jako prace polegające na kontroli międzyoperacyjnej, kontroli jakości produkcji i usług oraz dozore inżynieryjno-technicznym na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie. Z kolei na stanowiskach kierownika budowy oraz mistrza utrzymania ruchu wnioskodawca - poza dozorem inżynieryjno-technicznym, polegającym na stałym i pełnowymiarowym sprawowaniu dozoru polegającego na bezpośrednim strzeżeniu prawidłowego toku produkcji i bezpieczeństwa zatrudnionych przy niej pracowników i innych osób - wykonywał także szereg innych obowiązków niezwiązanych ściśle z tym dozorem takich jak prowadzenie dokumentacji osobowej pracowników oraz dokumentacji robót, rozpoznawanie dokumentacji techniczno-kosztorysowej, dopilnowywanie prawidłowego i rzetelnego przeprowadzenia domiaru robót oraz stanu i wartości wykonywanych prac w danym miesiącu, prowadzenie ewidencji całości sprzętu, maszyn i urządzeń, sporządzanie wykazu miesięcznej eksploatacji sprzętu, zamawianie wagonów i innych środków transportu, organizacja i nadzorowanie załadunku wagonów oraz załatwianie formalności z tym związanych, sporządzanie wniosków dotyczących egzekwowania kar umownych itp. Co więcej, z zeznań świadka H. K. wynikało, że bezpośredni dozór nad robotnikami zatrudnionymi na budowie sprawowali mistrzowie, których wnioskodawca był bezpośrednim przełożonym. W konsekwencji, Sąd Apelacyjny uznał, że przedstawione przykładowo powyżej czynności nie były ściśle związane ze sprawowanym dozorem, gdyż wnioskodawca wykonywał jedynie zwierzchni nadzór kierowniczy nad prawidłową organizacją pracy i funkcjonowaniem powierzonej mu konkretnej budowy. Pominięcie spornego okresu oznaczało, że wnioskodawca nie

wykazał co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach, uprawniających go do emerytury w obniżonym wieku. Z tego względu wnioski dowodowe zgłoszone przez niego w odpowiedzi na apelację były bezprzedmiotowe.

Skargę kasacyjną od powyższego wyroku wywiódł wnioskodawca. Zaskarżając wyrok w całości, wniósł o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie w przedmiocie kosztów procesu, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji w całości i zasądzenie od organu rentowego na rzecz skarżącego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Skarga kasacyjna została oparta na obu podstawach tj.:

1) § 1 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. w związku z poz. 24 działu XIV wykazu A w związku z art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm., dalej jako ustawa o emeryturach i rentach) polegające na przyjęciu, że praca świadczona przez skarżącego polegająca na sprawowaniu dozoru inżynierijno - technicznego nie jest pracą wykonywaną w szczególnych warunkach lub pracą o szczególnym charakterze, podczas gdy mając na uwadze stan faktyczny sprawy należało dość do wniosków przeciwnych,

2) art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach przez jego niezastosowanie przy ocenie czy skarżący wykonywał pracę w warunkach szczególnych,

3) art. 379 pkt 5 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. w związku z art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 45 Konstytucji RP przez brak wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego i okoliczności sprawy przez zaniechanie analizy warunków pracy skarżącego w okresie od dnia 1 września 1968 r. do dnia 24 czerwca 1971 r. „pod kątem ustalenia czy ubezpieczony we wskazanych okresach świadczył pracę w warunkach szczególnych warunkujących uzyskanie prawa do emerytury po ukończeniu 60 roku życia, a w konsekwencji nierozpoznanie istoty sprawy”,

4) art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez przyjęcie hierarchii dowodów i uznanie, że w razie sprzeczności pomiędzy treścią dowodów z dokumentów, a treścią dowodów z osobowych źródeł dowodowych walor

wiarygodności należy nadać dowodom z dokumentów, podczas gdy ustawodawca nie przewiduje dowodów mocniejszych lub słabszych,

5) art. 328 § 2 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez uzasadnienie zaskarżonego wyroku w sposób uniemożliwiający przeprowadzenie kontroli kasacyjnej na skutek zaniechania uzasadnienia na jakiej podstawie Sąd Apelacyjny przyjął, że skarżący w czasie pracy poza dozorem inżynieryjno-technicznym wykonywał szereg innych obowiązków niezwiązanych ściśle z tym dozorem, brak uzasadnienia na jakiej podstawie Sąd nadał większą moc dowodową dowodom z dokumentów, a także na jakiej podstawie wywodził wątpliwości w zakresie wiarygodności, co do zeznań świadków Z. Z. oraz H. K., oraz brak wyjaśnienia z jakiej przyczyny Sąd oddalił wnioski dowodowe ubezpieczonego zgłoszone w odpowiedzi na apelację.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący podał, że „skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona wobec faktu zaistnienia nieważności postępowania przed Sądem Apelacyjnym w (...) na skutek uniemożliwienia ubezpieczonemu obrony jego praw”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

Skarga opiera się na przesłance nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.) oraz oczywistego uzasadnienia skargi kasacyjnej (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.).

Art. 398⁴ § 2 k.p.c. wśród istotnych wymagań skargi kasacyjnej wymienia obowiązek złożenia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie. Jego spełnienie powinno przybrać postać wyodrębnionego wyводу prawnego, w którym skarżący wykaże, jakie występujące w sprawie okoliczności pozwalają na uwzględnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jednocześnie

uzasadnieniu, dlaczego odpowiadają one ustawowemu katalogowi przesłanek. Ustawodawca nieprzypadkowo, konstruując wymogi skargi kasacyjnej, wyodrębnił w oddzielnych przepisach art. 398⁴ k.p.c. obowiązek przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia (§ 1) i obowiązek przedstawienia wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienia (§ 2). Chodzi zatem o dwa odrębne, kreatywne elementy skargi kasacyjnej, które spełniają określone cele i podlegają ocenie Sądu Najwyższego na różnych etapach postępowania kasacyjnego. Wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania i jego uzasadnienie podlegają analizie na etapie „przedsądu”, natomiast przytoczone podstawy kasacyjne i ich uzasadnienie oceniane są dopiero po przyjęciu skargi do rozpoznania, w trakcie jej merytorycznego rozpoznawania. Oba te elementy muszą być więc przez skarżącego wyodrębnione, oddzielnie przedstawione i uzasadnione, a dla spełnienia wymagania z art. 398⁴ § 2 k.p.c. nie wystarczy odwołanie się do podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia, bo choć dla obu tych przesłanek argumenty mogą być podobne, to Sąd Najwyższy w ramach „przedsądu” bada tylko wskazane w skardze okoliczności uzasadniające przyjęcie jej do rozpoznania, nie analizuje zaś podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia. Skarga kasacyjna powinna być tak zredagowana i skonstruowana, aby Sąd Najwyższy nie musiał poszukiwać w uzasadnieniu jej podstaw pozostałych elementów konstrukcyjnych skargi, ani tym bardziej się ich domyślać. Skarga kasacyjna jest jednak szczególnym środkiem zaskarżenia, realizującym przede wszystkim interes publiczny, polegający na usuwaniu rozbieżności w orzecnictwie sądów powszechnych oraz na wspomaganiu rozwoju prawa, zatem uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania powinno koncentrować się na wykazaniu, iż takie okoliczności w sprawie zachodzą (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007; z dnia 10 marca 2008 r., III UK 4/8, LEX nr 459291; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 38/08, LEX nr 404134; z dnia 19 czerwca 2008 r., II UZ 18/08, LEX nr 406392). Dla spełnienia wymogu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. konieczne jest, zatem zawarcie w skardze kasacyjnej odrębnego wniosku o jej przyjęcie do rozpoznania, zawierającego profesjonalny wywód prawny nawiązujący do wskazanych w art. 398⁹ § 1 k.p.c. przesłanek „przedsądu” ze wskazaniem, które

z nich występują w sprawie i z uzasadnieniem stanowiska skarżącego w tym przedmiocie.

Jeżeli więc przesłanką wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania jest twierdzenie skarżącego, że skarga jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁴ § 1 w związku z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), powinien on w uzasadnieniu wniosku zawrzeć wywód prawny wskazujący, w czym wyraża się ta „oczywistość” i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2008 r., II UK 246/07, LEX nr 449007). Powołanie się na przesłankę zawartą w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. zobowiązuje skarżącego do przedstawienia wyводу prawnego, uzasadniającego jego pogląd, że skarga jest oczywiście uzasadniona, przy czym, o ile dla uwzględnienia skargi kasacyjnej wystarczy, że jej podstawa jest usprawiedliwiona, to dla jej przyjęcia do rozpoznania konieczne jest wykazanie kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274). Jednak o tym, że skarga jest oczywiście uzasadniona nie może decydować argumentacja zawarta w uzasadnieniu jej podstaw (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 2 kwietnia 2008 r., II PK 347/07, LEX nr 465860).

W skardze kasacyjnej nie ma uzasadnienia wniosku o przyjęcie jej do rozpoznania w powyższym rozumieniu, ponieważ w jego treści skarżący nie odwołuje się do żadnych przepisów, których naruszenie miałoby mieć postać naruszania kwalifikowanego, widocznego na pierwszy rzut oka, a ponadto brak w nim osobnego wyводу zawierającego jakiekolwiek argumenty na poparcie twierdzenia o oczywistej zasadności skargi zwłaszcza, że rozpoznanie skargi kasacyjnej następuje tylko z przyczyn kwalifikowanych, gdyż tylko one decydują o wyniku „przedsądu”.

Podobnie przesłanka nieważności postępowania (art. 398⁹ § 1 pkt 3 k.p.c.) nie została poparta żadnym wywodem prawnym mającym potwierdzić jej występowanie. Skarżący ograniczył się jedynie do stwierdzenia, że pozbawienie możliwości obrony jego praw miałoby polegać na zaniechaniu przez Sąd Apelacyjny „analizy okresu od 1 września 1968 r. do 24 czerwca 1971 r. (...) jako okresu pracy

w warunkach szczególnych”, chociaż skarżący „już w treści odwołania podnosił, że pozostawał w zatrudnieniu od dnia 1 września 1968 r., a w trakcie procesu wskazywał, że ten okres również winien być kwalifikowany jako praca w warunkach szczególnych”. Obecnie w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że pozbawienia strony możliwości obrony swych praw w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. nie należy wiązać wyłącznie z sytuacją całkowitego wyłączenia strony od udziału w postępowaniu. Zachodzi ona także wówczas, gdy z powodu uchybienia przez sąd przepisom postępowania, strona wbrew swojej woli została faktycznie pozbawiona możliwości obrony swoich praw w jego istotnej części, jeżeli skutków tego uchybienia nie można było usunąć przed wydaniem orzeczenia w danej instancji i to bez względu na to, czy takie działanie strony mogłoby mieć znaczenie dla rozstrzygnięcia (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 15 lipca 2005 r., IV CSK 84/10, LEX nr 621352; z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 468/08, LEX nr 515415; z dnia 10 maja 2000 r., III CKN 416/98, OSNC 2000 nr 12, poz. 220; z dnia 13 czerwca 2002 r., V CKN 1057/00, LEX nr 55517; z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 226/02, LEX nr 163995). Z przedstawionych poglądów wynika, że wstępnym warunkiem omawianej nieważności postępowania są uchybienia formalne sądu, w wyniku których strona pozbawiona zostaje możliwości brania udziału w sprawie oraz zgłoszenia twierdzeń faktycznych wniosków dowodowych i zarzutów. W niniejszej sprawie nie zachodzi nieważność postępowania w podanym wyżej znaczeniu.

W szczególności podana przez skarżącego rzekoma przyczyna nieważności, tj. brak „analizy” okresu od dnia 1 września 1968 r. do dnia 24 czerwca 1971 r. pod kątem możliwości jego zakwalifikowania do pracy w warunkach szczególnych nie może stanowić podstawy do stwierdzenia nieważności postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. Przede wszystkim, brak „analizy” okresu od dnia 1 września 1968 r. do dnia 24 czerwca 1971 r. pozostaje bez wpływu na wymiar stażu pracy skarżącego w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze, uprawniający do emerytury w obniżonym wieku, ponieważ według poczynionych w sprawie ustaleń było to okres, w którym skarżący „pracę wykonywał na stanowiska ucznia zasadniczej szkoły zawodowej”. W orzecznictwie przyjęto zaś, że młodociany, odbywający naukę zawodu w ramach umowy zawartej z zakładem pracy na podstawie przepisów ustawy z dnia 2 lipca 1958 r. o nauce zawodu,

przyuczaniu do określonej pracy i warunkach zatrudniania młodocianych w zakładach pracy oraz o wstępnym stażu pracy (Dz.U. Nr 45, poz. 226 ze zm.), wprawdzie posiadał status pracownika w rozumieniu przepisów o zaopatrzeniu emerytalnym oraz ubezpieczeniu społecznym, jednakże okres nauki zawodu połączonej z obowiązkiem doksztalcania się w zasadniczej szkole zawodowej nie stanowił okresu pracy w szczególnych warunkach, wykonywanej na zasadach określonych w § 2 ust. 1 rozporządzenia z dnia 7 lutego 1983 r. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2009 r., II UK 334/08, OSNP 2010 nr 23-24, poz. 294; z dnia 22 sierpnia 2012 r., I UK 130/12, LEX nr 1265553).

Również powołany w skardze „brak wszechstronnego rozważenia zebranego w sprawie materiału dowodowego” prowadzący do „zaniechania analizy” pracy skarżącego we wspomnianym okresie nie może być uznany za skutkujący nieważnością postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. Zgodnie z przyjętą linią orzeczniczą nieprzeprowadzenie wnioskowanych dowodów nie stanowi pozbawienia strony możliwości obrony swoich praw implikującego nieważność postępowania i to niezależnie od tego, czy następuje to na skutek ich oddalenia przez sąd, w związku z uznaniem, że nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia istoty sprawy, bądź w wyniku naruszenia przepisów procesowych, normujących zasady przeprowadzania postępowania dowodowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 maja 2016 r., II CZ 29/16, LEX nr 2056922). Nawet oddalenie wniosków dowodowych strony nie jest podstawą do uznania, że pozbawiona została ona prawa do obrony (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 sierpnia 2015 r., II CSK 637/14, LEX nr 1813350).

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy postanowił jak w sentencji (art. 398⁹ § 2 k.p.c.).